

Religionssociologisk mångfald

Texter till minne av Berndt Gustafsson,
grundare av religionssociologi i Sverige

CURT DAHLGREN (RED.)

LUND STUDIES IN SOCIOLOGY OF RELIGION – VOLUME 13

Alwall, Jonas. 2021. "Scientologi utifrån och inifrån: konfliktytor och paradoxer." S. 19—39 i *Religionssociologisk mångfald: Texter till minne av Berndt Gustafsson, grundare av religionssociologi i Sverige*, redigerad av C. Dahlgren. Lund, SE: Lunds universitet.

RELIGIONSSOCIOLOGISK MÅNGFALD

Texter till minne av Berndt Gustafsson,
grundare av religionssociologi i Sverige

LUND STUDIES IN
SOCIOLOGY OF RELIGION

Editor
Curt Dahlgren

VOLUME 13

LUNDS
UNIVERSITET

© Författarna 2021

ISSN: 1651-4432

ISBN: 91-974760-9-9

Distribution: Förlaget Förortskyrkan HB

Sankt Johannesgatan 4 B

753 11 Uppsala

jorgen.straarup@forortskyrkan.se

Tryck: Media – Tryck, Lunds universitet, Lund 2021

Innehåll

Förord	5
<i>Göran Gustafsson</i>	
Berndt Gustafsson som religionssociolog	9
<i>Jonas Alwall</i>	
Scientologi utifrån och inifrån: konfliktytor och paradoxer	19
<i>Jonas Bromander</i>	
En kyrka i förändring	41
<i>Curt Dahlgren</i>	
Dödsannonser i två sociokulturella miljöer: Förändringar över tid	63
<i>Maria Klíngenbergr & Mia Lövheim</i>	
Kvinnor och religiöst ledarskap: ny kontext och nya aktörer	85
<i>Magdalena Nordin</i>	
Institutets tidiga studier av ”religiösa organisationer bland invandrare” ...	107
<i>Pål Repstad</i>	
Sosial klasse – et underutforsket tema i religionssosiologien	127
<i>Jørgen Straarup</i>	
Vardagstro och kyrkoordning: En norsk problemformulering i Berndt Gustafssons anda	149
<i>Erika Willander</i>	
Kvinnligt, manligt, kyrkligt – En uppföljning av Berndt Gustafssons genusforskning	159
<i>Göran Gustafsson</i>	
Religionssociologiska Institutet (RSI). Kort orientering om en forskningsorganisation och dess publikationer	181
<i>Margareta Skog</i>	
Berndt Gustafssons bibliografi	195

Scientologi utifrån och inifrån: konfliktytor och paradoxer

Jonas Alwall

Inledning: Att forska om scientologi

Svensk religionssociologi har, ända sedan starten, intresserat sig inte bara för etablerade religiösa rörelser och fenomen utan också för det religiösa fältets mer perifera delar. Internationellt sträcker sig det vetenskapliga studiet av så kallade *nya religiösa rörelser* åtskilliga decennier tillbaka, och inom forskningsfältet publiceras nya rapporter, artiklar och böcker i en imponerande takt. En växande del av denna forskning har som sitt tema den idag mest omtalade och ifrågasatta av de nya religiösa rörelserna: Scientologi-Kyrkan.

Sin största uppmärksamhet möter emellertid denna rörelse inte i vetenskapliga sammanhang utan i medias rapportering, i dokumentära skildringar och debattinlägg. Mediediskursen och den vetenskapliga diskursen skiljer sig som regel påtagligt åt. De undersökningar av scientologin – böcker, dokumentärer och reportage – som väcker mest uppmärksamhet är sådana som har en uttalad ambition att ”avslöja” rörelsen. Scientologin är en starkt omdebatterad rörelse, vilket snabbt blir uppenbart för alla som söker kunskap om den, och forskaren Mark J. Porrovecchio (2017) hävdar rentav att de allmänna uppfattningarna om scientologin idag är mer negativa än de någonsin har varit. Men de negativa uppfattningarna rymmer också en fascination. Scientologin är, skulle man kunna säga, en rörelse som många älskar att hata.

Givetvis finns det legitima skäl att kritiskt granska scientologin, liksom andra religiösa eller ideologiska rörelser. Helt uppenbart finns det exempel på att människor har farit illa i scientologirörelsen, och dessa personers, anhörigas eller stödorganisationers rätt att ifrågasätta religionen utgör en självklar del av yttrandefriheten i ett demokratiskt samhälle. Problemet, som många forskare har uppfattat det, är dock att denna rörelse så länge, och i så många sammanhang, har beskrivits på ett så negativt sätt att en strävan att betrakta rörelsen mer sakligt i sig misstänkliggörs. Det finns, skulle man kunna säga, en beröringsskräck i fråga om scientologin, vilken får till konsekvens att varje intresse för rörelsen – även ett vetenskapligt sådant – riskerar att uppfattas som suspekt. Även den vetenskapliga litteraturen om scientologi är ibland påfallande kritisk. Det som skiljer den från medias ”avslöjande” reportage är dock som regel en strävan efter en djupare förståelse av scientologi som sammanhang och livsvärld.

Men inte heller från en vetenskaplig utgångspunkt är det alltid helt lätt att studera scientologin. Organisationen förenar två till synes motstridiga drag, nämligen att vara både starkt utåtriktad och samtidigt sluten. Scientologer sprider frikostigt information om sin religion, och vid ett besök på en lokal kyrka möter man ett informationscenter med videopresentationer och litteratur, mer påkostat och betydligt mer systematiskt uppbyggt än vad man normalt kan förvänta sig att hitta hos ett religiöst samfund. Det avancerade informationsspredandet ingår i scientologins PR-strategi, där

odlandet av goda relationer till Hollywoodstjärnor och andra kändisar utgör ett annat spår (Spaulding & Fermentin, 2017). Samtidigt finns alltså också slutenheten där. Som Donald A. Westbrook, en av de senaste årens mest produktiva scientologiforskare (se t ex Westbrook 2019), skriver:

Gaining access to the Church of Scientology is easier said than done. /.../ Scientology and Scientologists have rarely been treated well in the media, so it is not altogether surprising that public relations departments within the church might be initially suspicious of would-be researchers in light of the innumerable times that the church has been “burned” and disparaged in print, television, film, and social media. (Westbrook, 2020, s. 4).

Även då man vid kontakter med rörelsen blir vänligt och respektfullt bemött, infinner sig lätt en känsla av att ”det är mycket jag inte får veta”. Här skulle jag vilja peka på två drag hos scientologin som skulle kunna erbjuda delförklaringar till denna känsla: dels en misstänksamhet som följer av den konfliktfyllda relationen till omvärlden – en förvärvad attityd av att aldrig riktigt kunna veta vilka syften den andra parten har, precis som scientologer själva ofta uppfattar sig bemötta – dels en stark tillit till den egna organisationens motiv och tillvägagångssätt, inklusive dess hemligheter. Scientologin rymmer en metod och ett idéinnehåll som den troende tar del av i en tydligt strukturerad följd av steg, där de olika stegen också innebär att nya aspekter av läran successivt uppenbaras för en. Därför rymmer scientologin mycket som inte heller aktiva scientologer känner till och heller inte anser att de *bör* känna till. Genom tilliten till organisationen och dess förvaltande av grundaren L. Ron Hubbards tankar och skrifter – en aspekt av den ”epistemologiska auktoritarism” som Roy Wallis skrev om i sin numera klassiska scientologistudie *The Road to Total Freedom* (1977) – upprätthålls en icke ifrågasättande attityd inåt och en skepsis utåt.

Dagens kraftigt ökande tillgång till information via olika Internetkällor har dock gjort det lättare för forskare att finna material om scientologirörelsen. Westbrook (2020) kommenterar denna utveckling som att den öppnar vägar till ny och fördjupad scientologiforskning utifrån ett antal olika aspekter, såsom:

- L. Ron Hubbards liv och arv.
- Scientologi-Kyrkans sociala och humanitära arbete (som är en växande del av scientologins utåtriktade arbete och, förefaller det, en för många scientologer växande källa till stolthet över den egna rörelsen; särskilt uppmärksammade i detta sammanhang är de så kallade *Vägen till lycka*-kampanjerna i många länder och de frivilligpastorer som i Scientologi-Kyrkans namn erbjuder hjälp åt nödställda).
- ”Oberoende” scientologi, alltså användandet av scientologitekniker utanför det institutionella sammanhang som Scientologi-Kyrkan utgör.
- Och på ett mer generellt plan: Scientologi-Kyrkans organisation och ledarskap, scientologins influenser från andra religioner och tankesystem, scientologins relationer till andra, religiösa såväl som sekulära organisationer, frågor om genus och sexualitet inom scientologin och mycket mer.

Westbrook (2020) konstaterar också, att även om vissa hinder kvarstår tycks Scientologi-Kyrkan idag vara mer öppen än tidigare för dialog och samarbete med forskare.

Mitt eget vetenskapliga intresse för scientologi – som nyreligiös rörelse och populärkulturellt fenomen – har sin bakgrund i mitten av 1990-talet. Perioden då intresset väcktes var en svår tid för scientologin och andra nya religiösa rörelser i Sverige, en tid av offentlig kritik och misstänkliggöranden från massmedia, från politiskt håll och även från offentliga institutioner, vid sidan om den kritik som länge hade funnits från den så kallade anti-kultrörelsen. I detta sammanhang, och som svar på vad vi uppfattade som en i stora stycken osaklig debatt, startade jag och en grupp andra forskare, de flesta av oss då unga, föreningen FINYAR (Forskning och information om nya religiösa rörelser) i en strävan att främja opartisk, vetenskaplig forskning och informationsspridning om nya religiösa rörelser och fenomen.

I en redan polariserad debatt är det alltså svårt att som forskare, med ambitionen att belysa nyandliga rörelser på ett opartiskt sätt, undvika att bli ifrågasatt. Jag har blivit kallad ”sektapologet” och har, då det framkom att jag hade kontakt med Scientologi-Kyrkan, vid mer än ett tillfälle blivit misstänkt för att själv vara scientolog. Därför kan det finnas skäl att här i korthet beskriva hur jag själv uppfattar scientologin.

Som redan har framgått ser jag scientologin som ett intressant nutida fenomen. Bland nya religiösa rörelser framstår den som unik i fråga om den offentliga uppmärksamhet den har fått och – åtminstone så länge vi håller oss till långvarigt existerande och i den meningen ”etablerade” nyreligiösa rörelser – unik genom de kontroverser den väcker. För mig som forskare med en nyfikenhet på religiösa fenomen i ”marginalen” – eller helt utanför det som betraktas som livsåskådningsmässigt normalt i vårt samhälle – samt med ett intresse för frågor om religiös mångfald och frihet i ett mångkulturellt samhälle, blir denna komplexa och motsägelsefulla religiösa rörelse svår att motstå. Jag har genom åren också haft en god relation till flera personer inom rörelsen, som jag har intervjuat eller haft mer informella samtal med, som generöst har delat med sig av sin tid, sina tankar och sina minnen och som successivt har ökat min förståelse för scientologins tankevärld. Genom de personliga mötena har det blivit tydligt för mig att scientologin är en mångfacetterad rörelse, en organisation som, liksom varje organisation, har ljusa och mörkare drag (de senare har inte förtigits i dessa samtal, även om det också varit uppenbart att scientologin fostrar en stark lojalitet bland sina medlemmar). De flesta av dessa samtal har för mig varit givande, inte bara på ett kunskapsmässigt utan också på ett rent mänskligt plan.

Däremot har jag aldrig känt någon lockelse från scientologin som lära eller livsstil. Min personliga livsåskådning sammanfaller inte alls med scientologins läror. Jag har mött många scientologer, men också uttalade kritiker av scientologi, och har respekt för båda gruppernas utgångspunkter även om de alltså inte är mina egna. Som forskare ser jag det inte som min uppgift att vara vare sig en kritiker eller en försvarare av scientologin. Jag inser dock att en sådan utgångspunkt försätter en i ett ibland besvärligt läge, för så polariserad som debatten om scientologin har blivit framstår

ett sådant förhållningssätt till rörelsen som närmast omöjligt att inta. I förhållande till scientologi avkrävs man en ståndpunkt: för eller emot.

För 20 år sedan bidrog jag i forskningsantologin *Gudars och gudinnors återkomst* med ett kapitel om scientologins ofta polemiska relation till sin omvärld (Alwall 2000). Kapitel behandlade bland annat några av de debatter och konflikter som hade omgärdat Scientologi-Kyrkan under dess då drygt 30-åriga historia i Sverige. Ungefär vid samma tid genomförde jag en serie intervjuer med scientologer i Sverige, intervjuer som handlade om vad som hade föranlett dessa personer att söka sig till och engagera sig i Scientologi-Kyrkan och, i någon mån, vilka konsekvenser detta hade haft för deras senare liv. Temat i intervjuerna var alltså ett annat än det jag nu har i fokus. Dock finns det beröringspunkter, och när jag har skrivit detta kapitel har jag haft anledning att gå tillbaka till och reflektera över intervjumaterialet, även om det inte redovisas här. Beröringspunkterna handlar om, att för den som har valt ett liv som scientolog finns alltid en medvetenhet om att detta är ett val som hos andra väcker både ifrågasättanden och oro. Medvetenheten om den konflikt mellan scientologerna och det omgivande samhället som jag skrev om i texten från år 2000 är alltså i någon mån internaliserad i dessa människors liv, och de måste på olika sätt förhålla sig till detta spänningsförhållande. Jag mötte inga ord av hat mot omgivningen hos de intervjuade scientologerna, men däremot en trötthet och, inte minst, en känsla av sorg över att den religiösa tillhörighet man valt mötte omgivningens misstänksamhet och, som intervjupersonerna uppfattade det, var mer eller mindre konstant missförstådd i samhället.

Om vi tänker på gränsytan mellan scientologirörelsen och det omgivande samhället som en yta laddad med konflikter vill jag i det följande försöka ge en bild av hur denna konfliktyta förstås och värderas *inifrån* rörelsen, av aktiva medlemmar. För att komma närmare scientologers egen förståelse av denna konflikt har jag genomfört en enkätundersökning med personer aktiva inom scientologirörelsen i Sverige, vars resultat jag återkommer till efter en kort diskussion om hur det kontroversiella hos scientologin kan förstås och vad som kännetecknar dess uppfattade konflikt med det omgivande samhället.

Den kontroversiella scientologin

Med ”scientologin” avser jag i denna text den internationella nyreligiösa rörelse, grundad av amerikanen L. Ron Hubbard på 1950-talet, som man på engelska inom rörelsen talar om som *Scientology* eller (som organisation) som *The Church of Scientology*. Jag talar alltså om scientologin som *en* rörelse, men ordet – i synnerhet i bestämd form – ger en delvis missvisande bild eftersom *Scientology* snarare kan uppfattas som ett brett nätverk eller en koncern, vilken i sig rymmer ett flertal organisationer och verksamheter, nära eller mer lösligt kopplade till rörelsens ”kärna”. Till dessa hör till exempel organisationen Narconon, som ägnar sig åt drogrehabilitering.

I nyhetsrapporter, dokumentärer och vissa böcker framställs scientologin mycket negativt, som en extrem, manipulerande och ofta konfrontativ rörelse, men ibland förlöjligas den också för sin esoteriska tro och praxis. Som exempel: Tom Cruise är en minst sagt etablerad filmskådespelare och Hollywoodstjärna, och därtill säkert vår tids mest kände scientolog. Cruises engagemang inom scientologin föranleder honom knappast att betraktas som en ond eller farlig människa, men däremot framställs han som scientolog ofta som märklig eller halvt om halvt galen. Detta är den andra stereotypen vi kan finna i skildringarna av scientologin: att den är en konstig eller absurd lära. Medan den första stereotypen snarare framställer rörelsen som ett hot – något av en mörk kraft som falskeligen vill framställa sig själv i positiv dager och som producerar offer i form av manipulerade medlemmar och förtvivlade anhöriga – utgår alltså den andra stereotypen från scientologers trosuppfattningar, vilka beskrivs som ”humbug”, science fiction eller ett mischmasch av religiösa och filosofiska åskådningar hämtade från olika håll.

Från en sekulär och vetenskapstroende utgångspunkt framstår scientologin onekligen som *annorlunda*, och få som närmar sig scientologin utifrån mer etablerade livsåskådningar eller vetenskapliga perspektiv (inklusive sådana som scientologin uppenbarligen själv har hämtat inspiration från) blir övertygade av dess lärosatser. Till det problematiska hör också bilden av rörelsens grundare L. Ron Hubbard, som av rörelsen själv framställs som ett universalgeni och närmast övermänsklig i produktivitet och insikt, en bild som många icke-scientologer både har ifrågasatt och aktivt försökt peta hål på (det klassiska exemplet är här journalisten Russell Millers bok *Bare-Faced Messiah* (1987)). Det kritikerna möjligen missar är den funktion berättelserna om Hubbard har för de troende som visserligen knappast ifrågasätter sin kyrkas officiella bild men som heller inte primärt använder den som historisk sanning. Scientologi-Kyrkans berättelser om Hubbard ska, enligt detta synsätt, läsas som ett *hagiografiskt* material, som en ”helig biografi” vars syfte, enligt religionshistorikern Dorthe Refslund Christensen, är att för de troende fungera inspirerande för det egna livet och att legitimera deras tro (Refslund Christensen 1997, s. 17).

I antologikapitlet från 2000 diskuterade jag några uppmärksammade exempel på konfliktfyllda debatter som hade involverat scientologin, däribland det så kallade *E-temålet* från tidigt 1970-tal, då scientologin fortfarande var ett nytt fenomen i Sverige, ett mål där Scientologi-Kyrkan hade anklagats för falsk marknadsföring och som avgjordes till kyrkans nackdel i Marknadsdomstolen. Jag tog också upp det vid tillfället betydligt mer aktuella exemplet från 1996 med den så kallade ”Scientologibibeln” – publicerandet av upphovsrättsskyddat och, som många uppfattade det, mycket skeptiskt scientologimaterial på Internet – en process som i slutänden blev juridiskt framgångsrik för Scientologi-Kyrkan men samtidigt fick den att dra på sig mycket negativ medieuppmärksamhet.

Några slutsatser om scientologirörelsens relation till omvärlden kunde här dras, såsom att rörelsens läror står i ett spänningsfyllt och i vissa avseenden rent fientligt förhållande till den etablerade vetenskapen (fientligt blir det särskilt i relation till psykiatri och klinisk psykologi) – vilket utgör en aspekt av vad som gör den så

kontroversiell – och att rörelsen är beredd att ta hård strid för dessa läror, liksom för sina immaterialrättsliga rättigheter. ”Den organisation eller enskilda person som vill bekämpa Scientologin kommer ofrånkomligen att möta ett hårt motstånd”, kunde jag konstatera (Alwall, 2000, s. 113).

Vill vi få en tydligare bild av vad som gör scientologin kontroversiell räcker det dock inte med att titta på de strider rörelsen har varit inblandad i, i offentlig debatt eller rättssalar. Man måste då också titta närmare på den litteratur av avhopparberättelser som har publicerats och som brukar anknytas till i medierapporteringen, ibland i form av konkreta exempel men ofta som en mer diffus bakgrund, som något ”alla vet” därför att så många berättelser tycks bekräfta det.

Vad är det dessa tidigare scientologer anklagar rörelsen för? Jenny Miscavage Hills bok *Bortom tron: min uppväxt inom scientologin och min dramatiska flykt* (2013) berättar, precis som titeln antyder, historien om hur en centralt placerad scientolog (Jenna Miscavage Hill är brorsdotter till Scientologi-kyrkans nuvarande ledare David Miscavage) börjar tvivla på rörelsen och dess förkunnelse och efter en dramatisk process lämnar den. Hon berättar en historia om maktmissbruk och psykologiska övergrepp inifrån rörelsen (jämför Bailey, 2018). Till genren berättelser från tidigare medlemmar hör också Mark 'Marty' Rathbuns bok *Memoirs of a Scientology Warrior* (2013). Rathbun var under sin tid som aktiv scientolog en högt uppsatt medlem i rörelsens hierarki och är idag, efter sitt avhopp år 2004, en av dess högst profilerade kritiker. En bok av ett annat slag är Lawrence Wrights *Going Clear: Scientology, Hollywood and the Prison of Belief*. Wright, som skriver för tidskriften *The New Yorker*, är inte tidigare scientolog utan framträder snarare som grävande reporter. Hans bok – som också utgör grunden till en dokumentärserie på HBO med samma namn – ger bilden av en rörelse som konsekvent förskönar bilden av sig själv och sin historia, samtidigt som motståndare förföljs och avhoppare misstänkliggörs. En betydande del av kritiken i dessa böcker träffar den nuvarande ledaren David Miscavage och hans, som det framställs, totalitära ledarskap. Särskilt viktig framstår denna kritik för dem som har velat bevara sin tro på scientologin som en i grunden värdefull lära och teknik (om än efter L. Ron Hubbards död 1985, som de menar, successivt förvanskad). Rathbun är en av dessa kritiker, som en lång tid efter avhoppet fortsatte betrakta sig som en oberoende scientolog. Andra berättelser från avhoppare är dock mindre förmildrande i sin syn på rörelsen, som de känner sig manipulerade och utnyttjade av.

Scientologins självförståelse skiljer sig naturligtvis avsevärt från de kritiska narrativ som jag har berört här. Rörelsen ser sig själv som en betydande kraft i strävan efter att förbättra situationen för mänskligheten och världen. Tolerant, humanitär och med en mission att befria människor (individer såväl som samhällen): det kan vara en kort beskrivning av hur scientologin förstår sig själv i förhållande till omvärlden, en värld där scientologer är aktiva, om än – som det verkar – ibland i strid med vissa av dess värderingar och institutioner. Samtidigt skiljer sig detta också från land till land, så bilden är komplex. Att scientologer är verksamma i samhället är dock en viktig po-

äng. Scientologer är inte *bara* scientologer. De lever, arbetar och engagerar sig i samhället som vem som helst av oss, men de förenar detta ”vanliga” liv med ett engagemang i den tro och den rörelse de tillhör, ett engagemang de menar stärker både dem själva och rörelsen, men också världen utanför scientologin.

Genomförandet av enkätundersökningen

Den enkätundersökning som utgör det empiriska materialet för denna text genomfördes i oktober 2020. Frågeformuläret formulerades på både svenska och engelska och spreds genom nätverk och epostlistor i Sverige. Särskilt behjälplig i spridningen var en kontaktperson på Scientologi-Kyrkan i Malmö. Jag hade själv aldrig tillgång till de personlistor genom vilka länken till enkäten spreds.

Respondenternas anonymitet skyddades genom användandet av enkätverktyget Sunet Survey, som är officiellt sanktionerat av svenska universitet och lärosäten. Respondenterna fick en länk och svarade utan att någon – inklusive jag själv – kunde veta vem som hade svarat, och inga identifierande uppgifter (personuppgifter) registrerades.

Även om denna enkät vände sig till scientologer i Sverige hade jag i samband med tidigare kontakter med lokala scientologikyrkor förstått att dessa miljöer rymmer personer från många olika länder och att en enkät på enbart svenska därför skulle riskera att missa många möjliga respondenter. I slutändan var det dock bara fyra personer som besvarade den engelskspråkiga enkäten. En försiktig tolkning av detta är att den pågående Covid 19-pandemin förhindrade sådana utbyten och att det därför under denna period, på svensk mark, främst fanns svenska scientologer som kunde besvara enkäten. Andra orsaker, såsom en lägre svarsbenägenhet bland icke-svenska scientologer, är också tänkbara, men detta blir bara spekulationer. Jag har inte exakt kunnat överblicka hur enkäten spreds men vet att det skedde i några olika omgångar. Min förhoppning var att den skulle besvaras av minst 50 personer, och detta antal uppnåddes sedan enkäten legat öppen i ett par veckor och efter en påminnelseomgång. Sammanlagt besvarades enkäten av 53 scientologer: 49 besvarade den svenska enkätversionen och fyra den engelska.

De två varianterna av enkäten skapades med syftet att innebörden av frågorna skulle vara exakt densamma, alltså att de skulle utgöra raka översättningar av varandra. Självklart uppstår det dock i sådana sammanhang vissa översättningsproblem. Även ”rakt” översatta formuleringar associeras i viss mån olika på olika språk, men sådana översättningsproblem överskuggar knappast det som i ett enkätsammanhang kan vara ett större problem, nämligen att frågeformuleringar tolkas olika av olika respondenter (oavsett språk). För att komma till rätta med eventuella oklarheter i enkätinstrumentet testades detta på två aktiva scientologer med olika språklig bakgrund. Syftet med detta test var inte bara att garantera frågornas begriplighet utan också att jag, eftersom frågor om scientologins relation till omvärlden skulle kunna uppfattas som känsliga, ville försäkra mig om att de inte, på ett ej avsett vis, skulle uppfattas som provocerande eller alltför personligt utmanande att svara på. Genom att testa enkäten fick jag klart för mig att några enstaka frågeformuleringar kunde

missuppfattas, vilket föranledde förtydliganden av dessa frågor, men överlag framkom det att enkätens frågor uppfattades som förståeliga och meningsfulla. Som också kommer att framgå av svarsredovisningen nedan berörde frågorna i enkäten följande teman:

- Personliga bakgrundsfrågor (fråga 1-4).
- Frågor om respondentens relation till och engagemang inom scientologin samt om personliga relationer till scientologer och icke-scientologer (fråga 5-11).
- Frågor om hur man uppfattar och förhåller sig omvärldens attityder till scientologin (fråga 12-18).
- Frågor om hur man uppfattar scientologins reaktioner på fiendlighet utifrån (fråga 19-20).
- Frågor om framtidsutsikter och förhoppningar rörande scientologins relation till sin omvärld (fråga 21-22).

I enkäten avstod jag i så hög grad som möjligt från att använda mig av en specifik terminologi förknippad med scientologins läror. Scientologin är känd för sitt tekniska språk – sin *jargong*, som många uppfattar det – men enkätresultaten ska kunna kommuniceras med människor med en liten kännedom om detta språk och därför såg jag det som viktigt att ha en så neutral terminologi som möjligt. Valet av en icke teknisk terminologi bör också ha tydliggjort för respondenterna att enkäten hade formulerats av någon som inte gjorde anspråk på att känna organisationen inifrån, och som därmed inte heller förväntade sig tekniskt formulerade svar.

Resultat av enkätundersökningen

I det följande ges en deskriptiv överblick över de kvantitativa resultaten från enkätundersökningen. Enkäten innehöll också fyra öppna frågor, vilka jag av utrymmes-skal här får hoppa över men hoppas ha möjlighet att återkomma till i en senare artikel.

Deltagarna i undersökningen – några bakgrundsdata

I den första delen av enkäten ställdes ett antal bakgrundsfrågor om de deltagande respondenterna. Här framkom att det var en grupp som könsmässigt var jämnt fördelad men med en hög medelålder.

Tabell 1. Kön och ålder (Fråga 1 och 2) (N = 53).

Kön	Frekvens	Procent
Man	24	45,3
Kvinna	29	54,7
Total	53	100,0
Ålder		
25-34 år	3	5,7
35-44 år	7	13,2
45-54 år	3	5,7
55-64 år	17	32,1
65-74 år	21	39,6
75 år eller äldre	2	3,8
Total	53	100,1

De svarandes medianålder låg runt 60 år, vilket indirekt också återspeglas i svaren på fråga 5 (se nedan), där hela 68 procent hävdade att de hade varit scientologer i mer än 30 år. 47 av de svarande (89 %) hade svensk bakgrund och övriga sex personer hade annan europeisk bakgrund, i hälften av fallen skandinavisk (fråga 3).

Ingen fråga handlade specifikt om utbildning, men däremot ställde jag en fråga om personens yrkesområde (fråga 4). De vanligaste svaren var här ”administration /ekonomi/juridik”, ”försäljning/marknadsföring”, ”vård av människor” och ”IT/media/kommunikation”, alltså vad som kan betraktas som helt vanliga yrken i vårt samhälle. Däremot valde ingen av respondenterna svarsalternativen ”vetenskap /högre utbildning” eller ”student”. Ingen av de svarande scientologerna förefaller alltså vara aktiv i universitetsvärlden, åtminstone inte i en akademisk roll. Åtta personer (15 %) sade sig vara anställda av Scientologi-Kyrkan. Detta uteslöt i sig inte att de också kunde ha andra arbeten, men det bekräftar att det bland respondenterna fanns ett antal personer med ett djupt engagemang i rörelsen.

Härefter följde några frågor om respondenternas egen relation till scientologin. Den första av dessa (fråga 5) avsåg hur länge man hade varit (eller betraktat sig själv) som scientolog. Hela 36 personer (67,9 %) svarade här att de hade varit scientologer i mer än 30 år. Detta resultat speglar den höga medelåldern i enkäten men också att ett engagemang inom scientologin, sedan det etablerats i ungdomen, kan bli livslångt. Av resterande personer hade ett klart flertal (elva personer, vilket motsvarar 20,8 % av samtliga) varit sociologer 5–20 år.

Fråga 7 avsåg om även respondenternas föräldrar hade varit ”aktiva eller åtminstone intresserade av scientologi”? Här svarade de flesta, 38 personer (71,7 %) nej. Även här visar det sig dock finnas en stark korrelation med fråga 5. Bara fem av de 36 respondenter som hade varit scientologer i mer än 30 år hade också föräldrar som var scientologer, medan sju av de sammanlagt elva personer som varit scientologer i 5–20 år också hade föräldrar med ett engagemang eller åtminstone intresse för rörelsen. Det faktum att majoriteten svarade nej på frågan säger därför antagligen mer om dessa personers ålder relativt rörelsens tid i Sverige än om huruvida ett scientologi-engagemang ”ärvs” inom familjen. Det senare verkar alltså inte vara ovanligt bland

de yngre scientologerna. Om engagemanget inom scientologi ärvs mellan generationer borde detta också framgå i relation till ens egna barn. Tabell 2 visar att så tycks vara fallet.

Av dessa svar framgår att en stor majoritet av de svarande lever i vad som skulle kunna betecknas som scientologfamiljer, med såväl partners som barn – och i vissa fall syskon eller andra familjemedlemmar – som liksom de själva är scientologer. Endast mindre än en femtedel saknar helt nära anhöriga som är scientologer. Resultatet är tydligt och knappast förvånande, med tanke på familjens centrala roll för att upprätthålla en individs meningssystem. Siffrorna skiljer sig antagligen inte, åtminstone inte på ett avgörande sätt, från dem vi hade kunnat finna i till exempel ett svenskt frikyrkosamfund. Möjligen är siffran avseende barnen ändå anmärkningsvärt hög, men vad tabellen säger är att en majoritet av de svarande har åtminstone *ett* barn som är scientolog, inte att detta gäller personens samtliga barn.

Tabell 2. Har du familjemedlemmar som är aktiva inom scientologi? (Fråga 8) (N = 53; avgivna svar = 87)

	Antal avgivna svar	Procent av alla svarande
Ja, partner/make/maka	36	67,9
Ja, bror/syster	8	15,1
Ja, barn	30	56,6
Ja, annan	3	5,7
Nej	10	18,9
Total	87	164,2

Av tabellen kan vi emellertid inte dra slutsatsen att de svarande enbart skulle omge sig med andra scientologer i sina privata liv. Av nästa fråga framgår att deras vänkrets i hög grad är blandad.

Tabell 3. Dina personliga vänner, då...? (Fråga 9.) (N = 52).

	Frekvens	Procent
Alla eller de flesta av dem har också en nära relation till scientologi	12	23,1
En blandning av båda, vissa är scientologer, andra inte	37	71,2
Mina personliga vänner är huvudsakligen icke-scientologer	3	5,8
Total	52	100,1

Med fråga 11 inleddes en serie frågor som byggde på Likertskalor, med påståenden som respondenterna kunde instämma i eller ta avstånd från i olika grad. Svaren på denna och de följande liknande frågorna redovisas sorterade efter instämmandegrad och med medelvärden, inte med den kompletta svarsfördelningen.

I tabell 4 framkommer att respondenterna knyter en oerhört stark tilltro till scientologin som lära och metod. Alla beskriver sitt engagemang inom scientologin som knutet till en erfarenhet av att "scientologi fungerar" och att man inom scientologin har hittat svaren på sina frågor. Därmed inte sagt att scientologi är det enda som gör

livet meningsfullt. Nästan lika många instämmer också i påståendet att mycket annat i livet bidrar till en sådan effekt.

Tabell 4. Om den egna synen på scientologi (Fråga 11) (N = 53).

Vänligen svara på följande påståenden genom att markera ett nummer mellan 1 och 7 där 1 innebär att du inte alls håller med och 7 innebär att du håller med fullständigt.	Medelvärde
”Jag är scientolog eftersom jag har funnit att scientologi fungerar”	6,9
”Scientologi ger mig en känsla av förtroende och tillit”	6,5
”Inom scientologin har jag hittat svar på alla mina frågor”	6,3
”Scientologi är en del av det som gör mitt liv meningsfullt, men det finns många andra saker som gör det också”	6,3
”Genom scientologin har jag funnit en anledning att engagera mig i samhället och med andra människor”	6,1
”Jag har jämfört olika religioner och funnit att scientologi är den som är rätt för mig”	5,6
”Jag har aldrig riktigt funderat över hur det skulle vara att inte vara scientolog”	3,0
”Jag är scientolog främst på grund av den gemenskap och vänskap det erbjuder mig”	2,1
”Som scientolog känner jag mig ibland avskuren från samhället omkring mig”	1,7
”Jag tvivlar ibland på att scientologi är det rätta för mig”	1,1

Varför är man då scientolog? Vad är det denna lära och metod ger en? Att scientologin erbjuder en känsla av ”förtroende och tillit” instämmer nästan alla i, men en nästan lika viktig faktor uppfattas vara att scientologin ger en skäl att engagera sig i samhället och med andra människor. Betydligt färre instämmer i påståendet att de är scientologer främst på grund av att rörelsen erbjuder ”gemenskap och vänskap”. Detta betyder inte att gemenskap och vänskap skulle sakna betydelse, bara att det, som respondenterna själva uppfattar det, inte utgör ett centralt skäl till att man är med.

En betydande andel av de tillfrågade instämmer i påståendet att de i sitt sökande efter livsmening har haft anledning att jämföra olika religioner och då funnit scientologin vara den bästa. Praktiskt taget ingen av dessa respondenter upplever tvivel, en uppgift som dock ska relateras till enkätundersökningens urval av mycket aktiva scientologer.

Scientologin och omvärlden

Efter dessa inledande frågor gick frågorna över till att på olika sätt behandla enkätens huvudtema: relationen mellan scientologin och dess omvärld. Svaren i tabell 5 visar att scientologerna är medvetna om att den allmänna attityden till scientologi präglas av misstänksamhet (exakt hälften av de svarande anger detta). En fjärdedel beskriver dock attityden i mer positiva termer, som ”nyfiken men försiktig”. En sjättedel väljer här att svara ”annat”, och beskriver i några fall en attityd som de uppfattar har blivit mindre fientlig under de senaste decennierna. En person menar att ordet ”reserverad” bättre motsvarar den attityd han eller hon möter än formuleringarna i svarsalternativen.

Tabell 5. Vad tror du är den typiska attityden till scientologi bland människor i allmänhet i ditt hemland? (Fråga 12) (N = 52).

	Frekvens	Procent
Öppen och positiv	1	1,9
Nyfiken men försiktig	13	25,0
Misstänksam	26	50,0
Fientlig	3	5,8
Annat	9	17,3
Total	52	100,0

Svaren på påståendena i tabell 6 pekar på två faktorer som för respondenterna får beteckna de negativa attityder man möter som scientolog: *okunskap* och *illvilja*. Av

Tabell 6. Om omgivningens attityd och hur man själv förhåller sig till den. (Fråga13) (N = 53).

Vänligen svara på följande påståenden genom att markera ett nummer mellan 1 och 7 där 1 innebär att du inte alls håller med och 7 innebär att du håller med fullständigt.	Medelvärde
"Jag tror att mycket av hätskheten mot scientologin skulle försvinna om folk bara visste mer om den"	6,6
"Jag längtar efter den dag då scientologi inte längre beskrivs negativt av media eller i offentlig debatt"	6,5
"Att ge människor kunskap om scientologi och dess värde är inte bara en fråga för scientologer utan också för lärare, media etc.	6,4
"Scientologi behandlas mycket illa av medierna och andra institutioner i samhället"	5,8
"Det finns saker inom scientologi som vi borde förklara för människor som misstror oss och, om vi gjorde det, skulle göra dem mer positivt inställda"	5,4
"Jag har tvingats möta fördomar mot scientologi, även bland familjemedlemmar eller nära vänner"	5,2
"Det finns många situationer där jag inte berättar för folk att jag är scientolog"	3,9
"Scientologins relation till det omgivande samhället är så bra den kan vara, med tanke på att många människor knappt vet något om den"	3,5
"Jag träffar ofta människor som är mycket reserverade eller till och med rädda för scientologi"	3,5
"Jag träffar ofta människor som är nyfikna och fördomsfria om scientologi"	3,4
"Jag tycker att klyftan mellan scientologi och det omgivande samhället som detta frågeformulär talar om är alltför överdriven"	3,2
"Om folk förstår att jag är scientolog är jag rädd för vad de ska tycka om mig"	1,9
"Det måste finnas ett motstånd mellan scientologi och det omgivande samhället eftersom vi representerar så olika åsikter och värderingar"	1,6

dessa faktorer framstår okunskapen här som den starkaste. Att kunskapen om scientologin behöver öka och att, om så skedde, fientligheten skulle minska är något som nästan alla instämmer helt och hållet i. Att fientligheten skulle vara oundviklig instämmer nästan ingen i, och svaren antyder också att spridandet av kunskap om scientologi uppfattas som en meningsfull strävan och något man inte bör avstå från,

trots den uppfattade fientligheten från omgivningen (vilken man heller inte vill överdriva; respondenterna säger sig lika ofta möta ”nyfikna och fördomsfria” som ”reserverade eller till och med rädda” personer). Av svaren kan vi emellertid också konstatera att det uppfattas finnas en mer eller mindre institutionaliserad fientlighet mot scientologin, här representerad av media, men respondenterna ser fram emot en dag då denna fientlighet upphör och uppfattar uppenbarligen en utveckling mot en minskad fientlighet som möjlig.

En fjärdedel av respondenterna säger sig, enligt tabell 7, ha varit med om situationer då deras medlemskap i Scientologi-Kyrkan har drabbat dem genom att de, som de uppfattar det, har nekats något – såsom en anställning eller ett kontrakt – på grund av att de var scientologer. Detta är en aspekt av den negativa attityden mot scientologin som alltså har fått kännbara konsekvenser – mänskligt, socialt och även i vissa fall ekonomiskt – för dessa personer.

Tabell 7. Har du någonsin upplevt att du nekats något viktigt (t.ex. en anställning eller ett kontrakt) på grund av att du var scientolog? (Fråga 16) (N = 53).

	Frekvens	Procent
Ja, i Sverige	13	24,5
Ja, i ett annat land	1	1,9
Nej	39	73,6
Total	53	100,0

Tabell 8 vittnar om de aktiva scientologernas attityder och förhållningssätt till den scientologikritiska omvärlden. De starkaste instämmandena får de påståenden som säger att den fientliga omvärldens negativa skildringar av rörelsen är något man inte bör ta till sig och att man storsint bör stå över direkta negativa attityder som man möter (inte bemöta hat med hat). Man uttrycker också stort förtroende för sin organisations ledarskap och dess förmåga att hantera sådana negativa budskap.

Tabell 8. Om offentlig scientologikritik och hur man själv förhåller sig till den. (Fråga 17) (N = 53).

Vänligen svara på följande påståenden genom att markera ett nummer mellan 1 och 7 där 1 innebär att du inte alls håller med och 7 innebär att du håller med fullständigt.	Medelvärde
”När folk möter oss med hat bör vi inte svara på samma sätt”	6,7
”Jag tror att ledarna i min kyrka hanterar kritik och negativ mediebevakning på bästa möjliga sätt”	6,0
”Jag är medveten om negativ mediebevakning när det gäller scientologi, men jag läser eller tittar aldrig på den”	6,0
”Scientologi är en global rörelse och har funnits i många år, så naturligtvis händer det ibland saker som inte borde hända, inom scientologin såväl som överallt annars”	5,7
”Även om jag blir provocerad av människor som sprider lögn om scientologi, välkomnar jag konstruktiv kritik från människor som är seriösa och vet vad de talar om”	5,6
”Scientologins motståndare är destruktiva människor, inte öppna för dialog och inte att lita på”	4,0
”Jag har läst eller sett negativa saker om scientologi, och det gjorde mig upprörd”	4,0
”Jag tycker att scientologer borde vara mer förstående för människor som har en negativ syn på deras tro och utövning”	3,1
”Jag känner mig personligen förolämpad av människor som förtalar scientologi”	3,1
”Jag känner ofta att jag behöver försvara scientologin mot förtal”	2,9
”Jag har läst eller sett negativa saker, och det fick mig att se på scientologi på ett något annorlunda sätt”	1,5

En lägre grad av instämmande får de påståenden som visar att respondenterna har tagit del av, och tagit illa vid sig av, negativa skildringar av scientologin. Att det finns destruktiva personer som vill skada rörelsen och sprider desinformation om den är en etablerad tanke i scientologins världsbild, men det brukar också betonas att sådana personer utgör en minoritet och att det mer spridda motståndet mot rörelsen snarare handlar om okunskap.

Två påståenden som vittnar om en öppenhet för självkritik är de som säger att det inom scientologin ”ibland [händer] saker som inte borde hända” och att det finns konstruktivt kritiska personer ”som är seriösa och vet vad de talar om”, två påståenden som får en hög grad av instämmanden. Kritik mot scientologin kan alltså vara befogad, menar de flesta respondenterna, men i den mån den är uttryck för illvilja och saknar ett mått av förståelse för rörelsen undviker man att ta den till sig. Ibland gör sådan kritik respondenterna upprörda, men för en klar majoritet av dem har sådan kritik ingen effekt på deras egen bild av scientologin.

Svaren i tabell 9 vittnar om en irritation över de scientologer som vänt sin tidigare religion ryggen och det sätt deras berättelser används i media och offentlig debatt. Det tycks dock inte vara deras avhopp i sig som provocerar mest utan att de, som

det uppfattas, förmedlar en bild som inte är sann för att legitimera sitt beslut att lämna scientologin. Mot detta står de tidigare scientologer som ”har bevarat sin respekt för kyrkan och dess anhängare”, vilka här alltså möter respondenternas igenkännande och, kan man förmoda, respekt.

En lägre men ändå noterbar grad av instämmande får de påståenden i tabell 9 som kan uppfattas uttrycka sympati för personer som lämnat scientologin.

Tabell 9. Om tidigare medlemmars roll i den offentliga debatten om scientologi. (Fråga 18) (N = 53).

Vänligen svara på följande påståenden genom att markera ett nummer mellan 1 och 7 där 1 innebär att du inte alls håller med och 7 innebär att du håller med fullständigt.	Medelvärde
”Jag känner till tidigare scientologer som inte gör det till sin sak att förtala scientologin utan har bevarat sin respekt för kyrkan och dess anhängare”	5,9
”Bland scientologins motståndare finns tidigare medlemmar som genom att förvränga sina egna minnen förråder både sig själva och scientologin”	5,3
”Människor som kritiserar sin tidigare religion får bara komma till tals eftersom de bekräftar de berättelser som media redan har konstruerat”	5,2
”Jag tycker synd om före detta scientologer vars liv inom scientologin blev en besvikelse”	4,3
”Även om de inte återspeglar mina egna erfarenheter är jag säker på att det kan finnas någon sanning i de negativa berättelser som berättas av tidigare medlemmar”	3,1

Tabell 10 visar respondenternas svar på en fråga som berör scientologins egen roll i konflikten med omvärlden, närmare bestämt rörelsens ”kritik av vissa fenomen i dagens värld (t.ex. psykiatri)”. En klar majoritet av respondenterna menar här att rörelsen inte har någon anledning att ändra sin kritiska hållning. En knapp fjärdedel av de svarande menar dock att en mer nyanserad kritik skulle vara en hjälp i kommunikationen med omvärlden, de flesta av dem dock under förutsättningen att scientologerna ”inte kompromissar med [sina] åsikter och värderingar”. Här finns alltså en stark känsla av att befinna sig på den sida som har sanningen på sin sida, men samtidigt en uppfattning hos en del av respondenterna att rörelsen själv antagligen agerar otaktiskt – onödigt konfrontativt – i sin skarpa och onyanserade kritik.

Tabell 10. Om någon skulle föreslå att scientologin skulle mildra sin kritik av vissa fenomen i dagens värld (t.ex. psykiatri), tror du att det skulle vara en bra idé? (Fråga 19) (N=53).

	Frekvens	Procent
Ja, en mer nyanserad kritik skulle vara till hjälp för att få människor att förstå våra åsikter	5	9,4
Ja, men bara så länge vi inte kompromissar med våra åsikter och värderingar	7	13,2
Nej, vi borde stå fast. Folk kommer att förstå i sinom tid.	29	54,7
Nej, antagandet att vår kritik inte är tillräckligt balanserad är fel	12	22,6
Total	53	100,0

Tabell 11 speglar vad scientologerna menar borde vara deras svar i en situation där de i en diskussion möter en ”fördomsfull, negativ syn” på rörelsen. Av svaren framkommer vad som får betraktas som ett ideal för hur scientologer menar att man bör hantera en sådan situation, nämligen svara på anklagelserna ”tålmodigt och utan att brusa upp”, vilket tre fjärdedelar av respondenterna instämmer i. Den återstående fjärdedelen menar att de borde dra sig ur diskussionen, inte av risk att själva tappa humöret utan för att de inte ”tror att den kan leda till något gott”. Bilden här är att scientologer övar sig i ett förhållningssätt som de uppfattar som korrekt och som bäst gagnar rörelsens syften, nämligen att bemöta kritik med argument, inte aggressivitet, alltså förhålla sig lugn och inte tappa humöret, men heller inte ta illa vid sig av diskussionen.

Tabell 11. Om du befinner dig i en diskussion med någon som inte är scientolog och som uttrycker en fördomsfull, negativ syn på scientologi, hur tycker du att du borde hantera den diskussionen? (Fråga 20) (N = 53).

	Frekvens	Procent
Den personens uppfattning skulle göra mig arg, och jag borde låta hen få veta vad jag känner.	0	0,0
Jag skulle må dåligt av det men bör försöka att inte låta den personens attityd påverka mig	0	0,0
Jag bör svara på alla personens anklagelser tålmodigt och utan att brusa upp	40	75,5
Om jag fruktade att jag skulle bli svarslös eller tappa humöret så borde jag dra mig ur den diskussionen så snart som möjligt	0	0,0
Jag borde dra mig ur den diskussionen eftersom jag inte tror att den kan leda till något gott	13	24,5
Total	53	100,0

I tabell 12 har vi, slutligen, kommit in på respondenternas framtidsförväntningar avseende relationen mellan scientologin och dess omvärld, och det framkommer att dessa överlag uppfattas som positiva. Genom framför allt sitt utåtriktade, humanitära

arbete gör sig scientologin successivt känd som en positiv kraft i världen, menar respondenterna. En tid av minskad misstro mot rörelsen är inom räckhåll, men det som fortsätter att stå i vägen är okunskap – och kanske också, i någon mån, brister hos scientologerna själva. Att de själva behöver ”skärpa sig och bli bättre förebilder” håller många i detta material åtminstone delvis med om.

Svaren på dessa påståenden vittnar om att frågan om relationen till omvärlden i hög grad uppfattas ligga i scientologins egna händer. Bilden kan förändras genom ett tålmodigt arbete och, delvis, en förbättrad egen attityd, och förutsätter inte att sådant ”ondskefulla människors förtal och förlöjligande” man idag möter först försvinner. Den låga graden av instämmande på det sistnämnda påståendet skulle också kunna förklaras av att det uppfattas vara för starkt formulerat. I så fall skulle det återigen bekräfta iakttagelsen att det är omgivningens okunskap snarare än illvilja som dessa scientologer ser som det största problemet. Och i att råda bot på okunskap är det meningsfullt att själv vara aktiv.

Tabell 12. Om vad som skulle krävas för att scientologin en dag ska bli allmänt accepterad och inte misstänkliggjord (Fråga 18) (N = 53).

Vänligen svara på följande påståenden genom att markera ett nummer mellan 1 och 7 där 1 innebär att du inte alls håller med och 7 innebär att du håller med fullständigt.	Medelvärde
”På grund av scientologins utåtriktade verksamhet genom humanitärt arbete och människorättsengagemang tror jag att den dagen kommer tidigare än man kan ana”	6,2
”Den dagen kommer först när en mycket större del av världens befolkning har lärt sig om den teknologi för mänsklig utveckling som scientologin förvaltar”	4,3
”För att den dagen ska komma måste scientologerna själva skärpa sig och bli bättre förebilder för människor i världen”	3,9
”För mig är det inte viktigt om scientologin är allmänt omtyckt eller inte. Jag har min tro och det är det viktiga”	2,9
”Den dagen kan bara komma när scientologin inte längre är måltavla för ondskefulla människors förtal och förlöjligande”	2,4
”På grund av de negativa krafter som dominerar denna värld, är jag rädd att det kommer att ta lång tid innan den dagen är här”	2,3

Sammanfattande diskussion

Bland religiösa rörelser är det få – om ens någon – som möter en mer fientlig omvärld än Scientologi-Kyrkan. Detta bekräftas av både forskningen och det sätt på vilket denna rörelse bemöts i media och offentlig debatt.

Det redovisade enkätaterialet visar hur aktiva svenska scientologer förhåller sig till denna verklighet. En första fråga vi här kan ställa är: Delar dessa scientologer bilden av rörelsens negativa relation till omvärlden? Mitt försiktiga svar på denna fråga blir: ja, men ändå inte fullt ut. Att vara scientolog är att befinna sig i ett meningssammanhang där betoningen ligger på rörelsens framgångar och hur den når ut i världen. Att man också befinner sig i en djupt polemisk relation till denna omvärld

är något man är medveten om och på olika sätt förhåller sig till, men det måste ändå samtidigt framstå som en anomali.

Som den viktigaste förklaringen till denna anomali framstår omgivningens *okunskap*. Det är alltså inte, från rörelsens perspektiv, primärt utifrån onda motiv som scientologin kritiseras utan mer utifrån att kunskapen om dess bedrifter inte har nått ut till en bredare omgivning. Samtidigt finns, som man uppfattar det, desinformation där, och det är särskilt medias fel att den sprids. Andra aktörer – såsom utbildningsaktörer på olika nivåer – bär här inte samma skuld, men de har ändå ett ansvar för situationen och borde hantera detta ansvar på ett bättre sätt.

Att vara scientolog är, normalt sett, att ha en stark tilltro till sin egen organisation och dess ledarskap. Det är ju organisationen och dess ledare som förvaltar och försvarar det som ses som kärnan och det stora värdet inom scientologin: L. Ron Hubbards läror och de livsförbättrande metoder han utvecklade. Att kritiken mot rörelsen i så hög grad träffar just rörelsens ledarskap är ett faktum som det finns anledning att tro att enskilda medlemmar ”skyddas” från, dels indirekt genom att den information de tar del av i hög grad är filtrerad genom rörelsen själv, men kanske också mer direkt genom att medlemmar misstror och därför aktivt väljer bort informationskällor utanför rörelsen, även om de skulle ha tillgång till dem. Det är ju inte bara omgivningen som har tillgång till negativa skildringar; sådana är tillgängliga även för scientologer, om de skulle välja att ta del av dem.

En särskilt negativ plats i scientologins universum upptas av de högprofilerade avhopparna, vars kritiska berättelser får ett särskilt genomslag hos omvärlden därför att de uppfattas kunna avslöja ”sanningar inifrån”. Enkäten bekräftar scientologernas negativa attityd till sådana personer, men den tycks också visa att scientologin som rörelse inte bör betraktas som generellt kritikresistent. Frågorna om *av vem* och *med vilka motiv* kritik framförs blir här viktiga. Det finns, uppenbarligen, kritiska röster som uppfattas värda att lyssna på, och det finns bland scientologer också utrymme för självkritik. Därmed finns också en grundläggande förutsättning för dialog, även om mycket ömsesidig misstro antagligen först också måste övervinnas. Min egen förståelse är att forskningen här kan spela en konstruktiv roll, så länge dess strävan är opartisk och i den mån den lyckas upprätthålla båda sidors förtroende. Kanske har scientologerna i denna studie rätt – och Porrovecchio (2017) fel – i sin bild av relationen mellan scientologin och dess omvärld som idag något mindre laddad än den tidigare har varit. Detta skulle i så fall också tala för en ökad möjlighet till dialog.

Slutligen bör vi i denna diskussion vara medvetna om att scientologin – som meningssystem och metod – i praktiken har sitt huvudsakliga fokus på individuell utveckling. Det är, menar jag, därför i grund och botten frågan om metodens uppfattade användbarhet som blir avgörande för scientologins framgångar respektive misslyckanden i världen. Relationen till omvärlden må vara en viktig fråga för Scientologi-Kyrkan, men endast i den mån denna relation utgör förutsättning för att (lite förenklat uttryckt) *sprida metoden*. Utifrån andra perspektiv ter sig frågan antagligen betydligt mer sekundär för rörelsen.

Scientologins individuella utgångspunkt rymmer emellertid också en förståelse av hur allt i tillvaron flätas samman. Som avslutning på detta kapitel, och som en bild av den starka tilltro en aktiv scientolog knyter till sin lära, citerar jag här en av deltagarna i enkätstudien:

Scientologi är läran och kunskap om livet. Det innebär för mig att den kunskapen finns med i allt som innefattar mänsklig aktivitet i alla dess former, ex, för mig själv, familjen, de grupper som jag är med i och som finns rent allmänt, mänskligheten, djur och natur, det materiella, andliga och allt däremellan.

Referenser

- Alwall, J. (2000). "Scientologerna och samhället: Dialog eller konflikt?". *Gudars och gudinnors återkomst: studier i nyreligiositet*. Carlsson, C.-G. & Frisk, L, (red.) Umeå universitet: Institutionen för religionsvetenskap.
- Bailey, H. A. (2018). "Unlikely Captivities: The Narrative of Development in Jenna Miscavige Hill's Ex-Scientology Escape Narrative". *Soundings: An Interdisciplinary Journal* 101 (2), s. 147–172.
- Miller, R. (1987). *Bare-Faced Messiah: The True Story of L. Ron Hubbard*. London: Joseph.
- Miscavige Hill, J. & Pulizer, L. (2013). *Bortom tron: Min uppväxt inom scientologin och min dramatiska flykt*. Västerås: Ica Bokförlag.
- Porrovecchio, M. J. (2017). "The Repetitive Rhetoric of Miscavige's Battle: A Preliminary Look at the Church of Scientology". *Res Rhetorica* 3, s. 2–12.
- Rathbun, M. (2013). *Memoirs of a Scientology Warrior*. Amazon Books.
- Refslund Christensen, D. (1997). *Scientology. En ny religion*. København, Munksgaard.
- Spaulding, C. & Formentin, M. (2017). "Building a Religious Brand: Exploring the Foundations of the Church of Scientology through Public Relations". *Journal of Public Relations Research* 29 (1), s. 38–50.
- Westbrook, D. A. (2019). *Among the Scientologists: History, Theology and Praxis*. New York: Oxford University Press.
- Westbrook, D. A. (2020). "Scientology Studies 2.0: Lessons Learned and Paths Forward". *Religion Compass* 14:2. <https://doi.org/10.1111/rec3.12345>.
- Wright, L. (2013). *Going Clear: Scientology, Hollywood, and the Prison of Beliefs*. New York: Vintage Books.
- Wallis, R. (1977). *The Road to Total Freedom: A Sociological Analysis of Scientology*. New York: Columbia Univ. Press.